

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1895, kl. 3 e. m.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till lärlingslag.

Uti en inom Andra Kammaran väckt motion hafva herrar C. A. Andersson och Z. Larsson föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta utarbета och för en kommande Riksdag framlägga förslag till lärlingslag.

Motionärerna anför till stöd för motionen följande:

Ett samhälles sunda utveckling kunde ej försiggå jemnt och säkert utan att dess medlemmar, hvar på sitt område, vore utbildade att efter bästa förmåga samfäldt verka till det helas förkofran, hvarför samhällsmedlemmarnes goda moral och sakkunniga, idoga sträfsamhet utgjorde oeftergiftiga vilkor. Men denna moral, denna sakkunskap och idoghet vunnes i allmänhet endast genom en dertill lämpad uppfostran.

Medan Sverige inom allmänbildningens område onekligen stält sig i de främsta leden bland Europas kulturländer, hade man emellertid försummat en för landets sunda utveckling ytterst viktig fråga, nemligen uppfostringsväsendet inom handtverkerierna, eller med ett ord lärlingsfrågan.

Med näringsfrihetens införande 1864 hade det patriarkaliska förhållande, som förut varit rådande emellan mästaren och lärlingen, nästan helt och hållet upphört, och verkningarna häraf hade icke uteblifvit. Yrkes-

lärlingarne ansågo sig nemligen icke mera nu som förr bundna vid sina läromästare, utan missbrukade ofta sin frihet på ett sjelfsvåldigt och för dem sjelfva och yrket ytterst skadligt sätt.

I saknad af någon som helst lag, hvilken bestämde lärlingens och lärmästarens ömsesidiga förhållanden och förpligtelser, hade å andra sidan denne senare, som dock borde vara i målsmans ställe, nu knappast vidare med sin lärling att skaffa än att betala honom hans lön samt att af honom söka få det mesta möjliga arbete verkställt. Derfor plägade de också åtskiljas lika lätt, som sambandet emellan dem varit lösligt, eller så fort den ene ej längre tyckte sig behöfva den andre.

Visserligen angåfve § 15 mom. 1 af 1864 års näringsförfattning sättet för fabriks- och handverksarbetares antagande, i det att nämnda lagrum föreskrefve, det sådant borde ske i närvaro af vittnen och att skriftlig öfverenskommelse dervid borde träffas, som noga bestämde tjenstetiden och villkoren i öfrigt, hvarförutom mom. 2 och 3 af samma paragraf stadgade dels näringsidkares föräldrarätt öfver af honom i tjenst antaget fattigt barn, som saknade målsman, dels ock under vissa vilkor näringsidkares husbondevälde öfver andra biträden och arbetare. Erfarenheten hade emellertid visat, att dessa lagbestämmelser icke egnade sig att tillämpas med afseende på handverkslärlingen, ty denne hade aldrig, hvarken förr eller nu, kunnat betraktas som tjenare, emedan han ej vore antagen för att tjena, utan för att lära yrket och sålunda utbilda sig för sin framtida uppgift.

Den fostran, som ynglingen i början finge, verkade merendels för hela lifvet och blefve för honom en inflytelse till godt eller ondt. Derfor vore det lagstiftarens förnämsta uppgift att så afväga lagen, att den i möjligaste mån främjade en god uppfostran för de uppväxande och sålunda blefve till verklig nytta icke allenast för den näringsklass, för hvilken den vore afsedd, utan för hela samhället.

En sådan lag för handverkerierna saknade man i Sverige fullständigt, ty begreppet handverkslärling och lärlingens uppfostran för sitt yrke vore allt för litet beaktade i näringsförfattningen.

I många af Europas länder existerade en lärlingslag, och i flera af dessa hade man på senare tid återinfört det obligatoriska utlärlingsprovet. Föreskriften om detta prof manade ynglingen till sträfvan att så lära sitt yrke, att han vid lärotidens slut kunde genom afläggandet af ett hedrande prof gifva ett åskådligt bevis på sin inhemtade kunskap i detsamma.

Sverige vore härutinnan i saknad af hvarje lagbestämmelse, och därför vore det ej underligt, att i många fall lärlingarne, obenägna för allt tvång,

lemnade sina läromästare, innan de ens hunnit inhemta de enklaste grunderna för sitt yrke.

Men då dessa merendels fattiga ynglingars enda tillgång oftast bestode uti de kunskaper, de kunnat inhemta under lärotiden, insåges lätt af huru stor vigt det vore, att deras lärotid ej finge planlöst tillbringas eller när som helst och på godtyckligt sätt afbrytas.

Handtverks- och industriföreningarna i riket hade visserligen med sällspord energi sökt bevara åt handtverkerierna afläggandet af utlärlingsprof samt bildat fonder för utdelande af belöningsmedaljer åt dem, som visat sig deraf förtjenta; men då medlemskap af dessa föreningar vore en frivillig sak, så hade deras verksamhet ej i vidsträcktare mån kunnat vara till fyllest. Derför hade ock dessa föreningar samt de framsynte och erfarne handtverksidkarne i landet ständigt hyst den meningen, att en för vår tid lämpad lärlingslag vore af behofvet påkallad, och i många år hade handtverksindustriens män på sina industriidkaremöten ställt denna fråga ibland de främsta på dagordningen.

För att gifva en antydan om i hvilken rigtning lagstiftningen på ifrågavarande område ansåges böra gå, bifogades ett af en för ändamålet tillsatt komité afgifvet förslag till näringslag, hvilket förslag blifvit med öfverväldigande majoritet godkänt vid 7:de allmänna industriidkaremötet i Norrköping 1893, dit landets olika handtverks- och industriföreningar m. fl. skickat sina ombud och der af de 155 tillstädesvarande ombuden efter en grundlig öfverläggning 149 röstat för en så lydande resolution:

»Då nu gällande näringsförfattning i sig ej innefattar någon särskild bestämmelse angående lärlingar och läromästare samt deras ömsesidiga förpligtelser annat än hvad som för tjenstehjon och arbetare i allmänhet är stadgadt, samt då det till följd häraf visat sig, att lärlingar allt för ofta godtyckligt sluta sin lärotid utan att hafva hunnit inhemta nödig kunskap i sitt yrke, och att läromästare af samma orsak ej heller fästa nödigt afseende vid sina lärlingars utbildande till dugliga handtverkare och goda samhällsmedlemmar, så anser mötet, att, för att få bättre reda i dessa förhållanden, en särskild lärlingslag bör komma till stånd.

§ 15 mom. 1 i nu gällande näringsförfattning stadgar lägsta kontraktstiden till 3 år, men om en lärling skall kunna hafva någon verklig nytta af sin lärotid, så är 3 år i de flesta fall dertill för kort, hvadan mötet gillar kontraktstidens förlängande till högst 5 år, inberäknadt högst 3 månaders ömsesidig pröfningsid.

I förening härmed gillar mötet, som anser, att utlärlingsprovet alltid är det reellaste beviset för inhemtad yrkeskunskap, att lärotiden skall, der det är möjligt, med sådant utlärlingsprof afslutas.

Således och då komiténs förslag till lärlingslag i öfrigt är afsedt dels att skydda lärlingarne för godtycklig behandling, dels att bringa en mera bestämd ordning i hit hörande förhållanden, godkänner mötet detsamma samt anser, att en sådan lag bör komma till stånd.»

Äfven Stockholms handtverksförening hade gjort ett uttalande i frågan, gående i samma rigtning som ofvanstående resolution. På inbjudan af centralstyrelsen för Sveriges handtverks- och industriföreningar hade nemligen ledamöterna i Stockholms handtverksförening sammanträdt den 10 december 1894 och dervid med stor majoritet antagit följande resolution:

»Stockholms handtverksförening hyser, i öfverensstämmelse med det af 7:de allmänna industriidkaremötet i Norrköping 1893 fattade beslut, den åsigten att för att få ett bättre ordnad förhållande med afseende på lärlingars uppfostran inom handtverkerierna, än hvad 1864 års näringsförfattning erbjuder, så blir en lärlingslag, som med hänsyn till nutida kraf och principåskådningar i sig innefattar bestämmelser om såväl lärlingars som läromästares ömsesidiga skyldigheter under lärotiden, densamma längd samt sättet för lärotidens afslutning, hvilket bör ske genom godkänt utlärlingsprof, nödvändig.»

Andra Kammarens fjerde tillfälliga utskott yttrar om den föreliggande motionen följande:

»De förändringar i nu gällande näringslagstiftning, som motionärerna åsyfta, torde bestå uti

1. införande af lagbestämmelser om obligatoriskt läroprof samt i sammanhang dermed närmare angifvande af de handtverksidkaren och den hos honom anstälde lärlingen ömsesidigt åliggande förpligtelser; och
2. utsträckning af lärotiden.

Innan utskottet redogör för de stadganden, som i berörda hänseenden förefinnas uti nu gällande kongl. förordning angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864, torde det vara af intresse att taga någon kännedom dels om den lagstiftning, som på ifrågavarande område ansetts lämplig i vissa andra länder, der i någon mån likhet med svenska förhållanden kan förutsättas, dels ock om de stadganden, som i Sverige varit gällande närmast före tillkomsten af ofvanberörda kongl. förordning; och tillåter sig därför utskottet härutinnan i korthet meddela följande.

Uti den i *Österrike* gällande »Gewerbe-Ordnung» af den 20 december 1859, med deri sedermera gjorda ändringar, föreskrifves:

Läromästaren skall sörja för lärlingens utbildning i yrket och får

derför ej för andra göromåls skull draga honom från yrkesverksamheten; han skall öfvervaka den minderårige lärlingens seder och uppförande; hålla honom till gudsfruktan, arbetsamhet och goda seder; tillse, att lärlingen besöker skolor, särskildt yrkesskolor, der sådana finnas; han får ej miss-handla lärlingen eller af honom kräfva arbete, som öfverstiger hans krafter.

Lärlingen å sin sida är gent emot sin läromästare förpligtad till hör-samhet, trohet och flit samt skall föra ett stilla och anständigt lefverne. Den minderårige lärlingen är underkastad läromästarens faderliga tuktan.

Då lärling antages, bör aftal träffas, muntligt eller skriftligt, och är lärotiden bestämd till minst 2 och högst 4 år, deri inräknad ömsesidig pröfvotid af högst 3 månader.

Vid lärotidens slut skall läromästaren gifva lärlingen betyg, angif-vande den tillbragta lärotidens längd, lärlingens uppförande derunder samt hans i yrket förvärfvade skicklighet. Läroprofs afläggande synes icke vara obligatoriskt, men åtskilliga föreskrifter och ordningsbestämmelser i syfte att uppmuntra till dylika prof finnas, bland annat, genom föreskrift att bilda yrkesföreningar, i hvilkas verksamhet anordnande af läroprof ut-tryckligen förklaras böra ingå.

Den i *Tyskland* gällande »Reichs-Gewerbe-Ordnung» innehåller stad-ganden, som i hufvudsak synas öfverensstämma med bestämmelserna i »Gewerbe-Ordnung för Österrike, dock att begränsning för lärotiden saknas, hvilken alltså helt och hållet beror af aftalet.

För storfurstendömet *Finland* har utfärdats en förordning om närin-garna den 31 mars 1879, hvilken fastställer den grundsatsen, att för finsk medborgares rätt att utöfva yrke i allmänhet endast fordras att hafva god frejd och att råda öfver sig sjelf och sin egendom.

Under kap. 3, med öfverskrift: »Om föreningar emellan yrkesidkare», innehåller denna förordning föreskrift, att idkare af näringsyrken i städerna *skola* bilda föreningar för vården om angelägenheter, som röra de yrken, som af föreningens medlemmar utöfvas, att medlem af sådan förening är en hvar, som i stad drifver näringsyrke, att hvarje förening eger för sig upprätta ordningsstadga och derå i föreskrifven ordning erhålla fastställelse, samt att dessa föreningar hafva till uppgift, bland annat och i synnerhet, att hafva tillsyn å lärlingars och andra vid näringsyrkena sysselsatta ar-betares undervisning, vård och fogliga behandling äfvensom utfärda gesäll-betyg och mästartebref åt de arbetare i yrkena, som slikt vittnesbörd öfver vunnen skicklighet åstunda.

Vidare innefattar sagda förordning uti 4:e kapitlet, med öfverskrift: »Om yrkesbiträden, arbetare och lärlingar», följande bestämmelser:

Yrkesidkaren skall faderligt vaka deröfver, att biträden, arbetare och

lärlingar, som äro i hans hus och kost, särdeles de minderåriga, hållas till gudsfruktan, ordentlighet och goda seder, samt undfå sund bostad afvensom tjenlig och tillräcklig föda. Han bör tillhålla sina lärlingar och omyndiga arbetare att flitigt besöka söndagsskola eller annan för näringarna afsedd läroanstalt, och vid sina lärlingars och arbetares sysselsättande har han att fästa behörigt afseende å deras helsa och arbetsförmåga samt att vidtaga nödiga försigtighetsmått till deras skyddande mot kroppslig skada i arbetet. Yrkesidkare är pliktig att till biträde, som sådant åstundar, utfärda vitsord öfver ådagalagd arbetsskicklighet och uppförande.

Biträden, arbetare och lärlingar skola visa yrkesidkaren, eller den han i sitt ställe sätter, aktning, trohet och lydnad, punktligt iakttaga arbetstiden, med flit och omsorg fullgöra sina åligganden, icke bekantgöra förhållanden rörande yrkesdriften och idkarens affärsställning, fogligt umgås med andra arbetare och tjenare samt ej misshandla minderåriga arbetare eller lärlingar. — Lärling och annan arbetare, af såväl man- som qvinkön, äro, tills de fyllt, de förra aderton och de senare fjorton års ålder, underkastade måttlig aga af yrkesidkaren eller den hans ställe företräder; dock må sådan tilldelas endast i närvaro af omyndigs målsman eller tillkalladt vittne. Öfver fattigt barn, som yrkesidkare i lära upptagit, har yrkesidkaren föräldrarätt, intill dess sådant barn uppnått myndig ålder.

Biträdens eller arbetares antagande sker genom kontrakt, muntligt eller skriftligt. Vill yrkesidkaren deri öfverenskomma om viss tid för aftalets bestånd, får denna tid ej öfverstiga tre år, men läroaftal, som för yrkesidkaren medför förbindelse att såsom ersättning för lärlingens arbete undervisa och inöfva honom i yrket, må omfatta en tid af högst fem år, deruti inberäknad ett halft års prøfvotid, före hvars utgång aftalet kan ryggas, om någondera parten finner sig dertill föranlåten. Aftal, genom hvilket omyndig i arbete eller lära antages, må icke sträckas utöfver myndighetsåldern i annan händelse, än att yngling, som fyllt aderton år, inför yrkesförenings fullmäktige medgifvit sådant och målsman dertill bifallit. Har vid arbetsaftalets ingående bestämning ej träffats angående tiden för aftalets upphörande, gäller i sådant afseende å ömse sidor fjorton dagars uppsägningstid. Är arbets- eller läroaftal icke skriftligen upprättadt, står det hvardera kontrahenten öppet att låta inskrifva aftalet i vederbörande yrkesförenings protokoll. Före tolf års ålder får i regeln ingen antagas till arbete i fabrik eller handtverk.

Angående afläggande af läroprof föreskrifves, att om lärling eller arbetare vill till vittnesbörd öfver skicklighet och godt uppförande vinna gesällbref, har han att i sådant afseende anmäla sig hos vederbörande yrkesförening. Har han med goda framsteg genomgått söndagsskola eller

annan för näringarna afsedd läroanstalt, eller eljest förvärfvat nöjaktiga insigter i de läroämnena, som uti slika skolor föredragas, och styrker han sig hafva fört en sedlig och ordentlig vandel samt *aflägger prof* på vunnna färdighet i yrket, må gesällbref honom meddelas.

Vidare stadgas, att gesäll, som minst två år arbetat i sitt yrke och deri vunnit utmärktare skicklighet, må, om han uppnått myndig ålder och under vederbörande förenings tillsyn förfärdigar mästareprof, mästarenamn och bref erhålla.

I *Danmark* gäller en af regering och riksdag antagen »Lov om Lærlingeforholdet» af den 30 mars 1889. Enligt denna lag åligger det läromästaren att vaka öfver lærlingens uppförande och sedliga förhållande; så vidt möjligt skydda honom mot i moraliskt afseende skadliga inflytelser; ej hålla honom till arbete, som är för hans helsa skadligt eller öfverstiger hans krafter; samt i regel icke använda honom till sysslor, som ej tillhöra yrket.

Lærlingen skall visa sin läromästare trohet, lydnad och aktning samt vara mästaren till hjälp i hans arbete, i den mån lærlingens krafter och färdighet medgifva. Manlig lærling under 18 år är underkastad hustukt.

Lærlings antagande sker medelst skriftligt kontrakt, som mästaren har att förete inför vederbörande myndighet för erhållande af anteckning, att det är affattadt i öfverensstämmelse med lagens föreskrifter. Blanketter till dylika kontrakt tillhandahållas kostnadsfritt. Lærotidens längd bestämmes genom kontraktet, men får icke öfverstiga 5 år, deri inräknad tre månaders ömsesidig prøfvotid.

Afläggande af læroprof är ej ovilkorligen föreskrifvet, men enligt § 27 i gällande näringslag bör tillfälle beredas dem, som så önska, att fullgöra dylika prof i öfverensstämmelse med regler, som närmare bestämmas af Konungen. Skulle lærlingen icke vid lærotidens slut aflägga læroprof, har mästaren att meddela honom intyg (*Lærebrev*), innehållande uppgift å den tid han tillbragt i læran samt betyg om den skicklighet han uppnått i yrket. Lagstiftningen går emellertid ut på att uppmuntra till læroprofs afläggande. Så föreskrifves i § 10 af lærlingslagen, att lærotiden skall användas på sådant sätt, att lærlingen efter hand lær yrket så fullständigt som möjligt, så att han vid lærotidens slut kan aflägga læroprof (*Svendeprove*), såvidt tillfälle dertill är beredt. I de fall, der till profvet hör teoretisk prøfning i teckning, räkning o. d., åligger det mästaren att gifva lærlingen erforderlig tid att uti på platsen befintliga tekniska skolor inhemta den för fullgörandet af sådant prof erforderliga undervisning äfvensom hafva tillsyn öfver att lærlingen på tillbörligt sätt begagnar denna undervisning. I lærlingskontraktet skall bestämmas, huruvida mästaren har att bekosta

dylik skolgång eller icke. Har mästaren genom bristande omvårdnad om lärlingens utbildning föranledt, att lärlingen icke vid lärotidens slut är i stånd att aflägga läroprof eller erhålla bevis om yrkesskicklighet, kan mästaren åläggas att till lärlingen utgifva skadestånd. Meddelar mästaren veterligen origtigt intyg om lärlingens yrkesskicklighet, gör han sig förfallen till ansvar.

För Norge gäller en utaf Stortinget beslutad och af Konungen stadfästad »Lov angaaende Forandringer i Haandværkslovgivningen af 15 juni 1881», hvars kap. I handlar om »Lærlinge og Svendeprøver».

Enligt deri innefattade bestämmelser åligger det mästaren: att sörja för lärlingens utbildning i yrket, så att han vid lärotidens slut kan aflägga läroprof, att tillhålla lärlingen att besöka offentlig ritskola och teknisk aftonskola, derest dylika finnas på platsen, samt bekosta sådan undervisning, att vaka öfver lärlingens vandel, samt att icke utan nödtvång använda honom till arbete, som ej tillhör yrket, så framt icke sådant betingas i det kontrakt, som det, vid äfventyr af bötesansvar, åligger mästaren att vid lärlings antagande med honom eller, om han är omyndig, med hans målsman upprätta.

Lärlingens skyldigheter gent emot mästaren angifvas sålunda, att den senare är berättigad bortvisa lärlingen, om denne gör sig skyldig till stöld, visar grof och upprepad otrohet eller fortsatt olydnad, förer ett oordentligt och utsväfvande lefnadssätt, groft förnärmar mästaren, dennes hustru eller den, som är satt öfver honom i mästarens ställe, upprepade gånger betänkligt stör husfriden eller i öfrigt visar ett i hög grad dåligt uppförande. Intill 18 års ålder är lärlingen underkastad hustukt.

I antagningskontraktet skall upptagas lärotidens längd, och må denna icke öfverstiga fem år, deri inräknad tolf veckors prøfvotid, hvarom betingelse kan göras, innan kontraktet upprättas. Ett för omyndig ingånget kontrakt blir i intet fall bindande för lärlingen längre, än tills han uppnått 20 års ålder.

Inom de yrken, der sådant lämpligen kan ske, skola läroprof anordnas. Härom stadgas uti §§ 11 och 12 af den ofvan åberopade lagen följande: Vid lärotidens slut åligger det mästaren att gifva lärlingen tillfälle till läroprofs afläggande. Dylika prof fullgöras inför tre dertill af Magistrat och »Formandskab» utsedde män, och utgången antecknas i protokoll. Har lärlingen på tillfredsställande sätt bestått profvet, utfärdas för honom af nämnda tre personer »Svendebrev». Skulle åter lärlingen icke kunna fullgöra profvet och kan icke mästaren på tillfredsställande sätt visa, att han egnat tillbörlig omsorg om lärlingens utbildning, är mästaren ersättningskyldig och kan till och med ådömas bötesansvar. De

närmare bestämmelser angående läroprofven och kontrollen öfver desamma tillkommer det Konungen att meddela. Dylika bestämmelser förefinnas uti ett den 18 december 1882 utfärdadt plakat. Detta uppräknar de yrken, inom hvilka läroprof skola anordnas, och angifver i detalj hvaruti de särskilda profven skola bestå. Att dessa läroprof, hvilka i omförmälda plakat benämnas »frivillige Svendepröve», dock, numera åtminstone, äro obligatoriska i detta ords betydelse, framgår af en utaf Stortinget beslutad och af Konungen den 29 juni 1894 stadfästad »Lov om Forandringer i Lovgivningen om Haandværksdriften», deruti stadgas, att för erhållande af borgarbref eller näringsbref fordras, förutom vissa allmänna betingelser, äfven att hafva bestått läroprof i det handtverk, hvarå borgarbref eller näringsbref sökes, att den, som erhållit borgarbref eller näringsbref på ett handtverk, visserligen kan få derjemte drifva annat handtverk, men endast såframt han håller en »Driftsbestyrer», som förvärfvat handtverksborgarskap i det fack, han förestår, att den, som har handelsborgarskap eller annan med handtverk förenlig borgerlig näring, väl kan utan att aflägga prof erhålla borgarbref eller näringsbref på handtverk, men detta endast om han håller sådan »Driftsbestyrer», som ofvan omförmäles, samt att utländing, som fått handtverksmessig utbildning i utlandet, kan förvärfva handtverksborgarskap utan att aflägga läroprof, endast om han inför vederbörande magistrat företer betryggande vittnesbörd om, att han i utlandet aflagt liknande prof.

I Sverige gälde vid tiden för utfärdandet af kongl. förordningen angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 fabriks- och handtverksordningen af den 22 december 1846. Enligt denna ålåg det mästaren att hålla lärlingen till gudsfruktan, ordentlighet och goda seder; undervisa honom i yrket och hålla honom till skolgång; aktgifva på hans helsa och arbetsförmåga och derefter lämpa göromålen; förse lärlingen med tjenligt rum och försvarlig föda; tillse att han under sjukdom erhöle nödig läkarevård; ej använda lärlingen till andra göromål än till yrket hörde, såvida annorlunda ej aftalats.

Lärlingen skall visa mästaren aktning och lydriad, iakttaga ordentlighet och flit samt föra ett anständigt lefnadssätt. Lärlingen stod, så vidt ej annat aftalats, under mästarens husbondevälde. Öfver fattigt barn, som af handtverksidkare i lära upptagits, egde mästaren föräldrarätt.

Då lärling antogs, borde kontrakt upprättas, hvari lärotiden och öfriga villkor bestämdes. Lärotiden fick ej öfverstiga tre år, men en pröfvotid af högst tre månader var medgifven. Omyndig lärling kunde ej bindas längre än tills han uppnått myndig ålder. Före 12 års ålder fick ingen till lärling antagas.

Läroprofs afläggande vid lärotidens utgång var ej föreskrifvet, men det ålåg mästaren att gifva lärlingen betyg, angifvande hans uppförande under lärotiden och hans i yrket uppnådda skicklighet. Då genom intyg af sakkunnig och trovärdig person styrktes, att lärlingen uppnått färdighet och kunskap i handverket, erhöll han gesällbref, dock icke förr än han uppnått 18 års ålder, för såvidt han icke visade synnerliga anlag och skicklighet, i hvilket fall gesällbref kunde erhållas redan vid 16 år.

På sätt ofvan nämnts fans i handtverksordningen ej föreskrift att *lärling* skulle vid lärotidens slut aflägga prof, men deremot var med afseende på de flesta yrken stadgadt, att för rättighet att utöfva yrket som *mästare* skulle presteras arbetsprof, hvilket i föreskrifven ordning underkastades granskning. Godkändes detta arbetsprof, erhöles det för yrkets utöfning nödiga mästarebrevet.

Förenämnda kongl. förordning angående utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 innehåller i den afdelning, som har till öfverskrift: »Om handelsbetjente och arbetare i fabrik, handtverk eller annan handtering», omfattande §§ 15—17, följande bestämmelser:

»15 § 1 mom. Vill handlande till biträde i sin rörelse antaga handelsbetjent, eller vill idkare af fabrik, handtverk eller annan handtering antaga arbetare, skall derom, i närvaro af tillkallade vittnen, upprättas öfverenskommelse, noga bestämmande vilkoren och deribland tjenstetiden, som ej må öfverstiga tre år. Sådan öfverenskommelse träffas för omyndig med målsman och må icke lyda på längre tid, än till dess den omyndige inträder i myndighetsåldern.

2 mom. Näringsidkare, som i tjenst eller arbete upptager fattigt barn, hvilket icke har målsman, eger öfver sådant barn föräldrarätt till dess det uppnått myndig ålder.

3 mom. Öfver biträde eller arbetare eger näringsidkare lagligt husbondevälde, såvidt ej annorlunda genom träffad öfverenskommelse är bestämdt; dock att sådant biträde eller sådan arbetare icke utan uttryckligt medgifvande må användas till annat göromål eller ärende, än som tillhör yrket.

4 mom. Ej må någon antagas till biträde i handel eller till arbetare i fabrik, handtverk eller annan handtering förrän efter fyllda tolf år.

16 §. Vid inrättningar för tillverkning af fabriks- och handtverksarbeten må icke till arbete nattetid, mellan klockan nio på aftonen och klockan fem på morgonen, användas arbetare under aderton års ålder.

17 § 1 mom. Näringsidkare åligger att faderligt vaka deröfver, att tjänstebitråde eller arbetare, särdeles den, som, ännu minderårig, är i idkarens hus och bröd, hålles till gudsfruktan, ordentlighet och goda seder, samt att den, som ej förvärfvat det kunskapsmått, hvilket folkskolestadgan föreskrifver såsom det minsta, erhåller undervisning å de dagar och timmar, som idkaren bestämmer, äfvensom att handelsbetjent eller arbetare må flitigt besöka söndagsskola, der sådan finnes, eller annan för näringarna afsedd läroanstalt.

2 mom. Näringsidkare skall jemväl vid sina bitrådets eller arbetares behandling och sysselsättning fästa behörigt afseende å deras helsa och arbetsförmåga.

3 mom. Handelsbetjente eller arbetare i fabrik, handverk eller annan handtering äro pligtige att visa de näringsidkare, hos hvilka de blifvit antagna, tillbörlig aktning samt efterkomma deras befallningar i afseende å de göromål, som till yrkets utöfning höra, äfvensom i öfrigt med flit och omsorg fullgöra sina åligganden och icke genom försummelse eller oordentlighet förfära deras egendom.

4 mom. I afseende å förhållandet i öfrigt emellan näringsidkare samt deras bitråden eller arbetare gäller allmän lag och, der icke träffad öfverenskommelse annorlunda bestämmer, hvad legostadgan i tillämpliga delar innehåller.»

Med några genom förordningen angående minderåriges användande i arbete vid fabrik, handverk eller annan handtering den 18 november 1881 gjorda ändringar och tillägg i afseende å arbetstimmar och skolundervisning, äro näringsförordningens ofvan intagna stadganden fortfarande gällande.

Vidare finnas dels i §§ 19—23 antagna bestämmelser om bötesansvar för så väl näringsidkaren som det hos honom anställda bitrådet för öfverträdelse af vissa i förestående lagrum gifna föreskrifter, dels ock i § 24 stadgande om rättegången i dylika mål.

På sätt af det ofvan anförda torde framgå, saknas i vår nu gällande näringslagstiftning hvarje bestämmelse derom, att den hos handverksidkaren anstälde lärlingen, eller som han i näringsförordningen kallas »arbetaren», bör bibringas den utbildning i yrket, att han vid anställningstidens utgång må vara i stånd att aflägga läroprof.

Visserligen angifves uti §§ 13 och 14 af sagda förordning, att idkare af samma yrke eller olika yrken må bilda förening för angelägenheter, som röra yrkena, samt ega antaga och i föreskrifven ordning erhålla fastställelse å reglemente för sin verksamhet, och väl hafva, såsom motionärerna anført, de på grund af dessa stadganden existerande handverks-

föreningar sökt hos lärlingarne väcka håg för afläggande af läroprof, men då dessa föreningar sakna det stöd för sin verksamhet i dylik rigtning, som tillvaron af lämpliga lagbestämmelser derom skulle gifva, lärar väl, på sätt motionärerna uppgifvit, de af föreningarna i berörda hänseende uppnådda resultat visat sig icke tillfredsställande, i det att de unge yrkesarbetarne mindre allmänt, än önskligt vore, söka vinna det erkännande af förvärfvad yrkesskicklighet, som godkännande utaf ett aflagdt arbetsprof innebär. Att detta — efter utskottets förmenande icke utan skäl — bland vårt lands handtverksidkare ganska allmänt, för att ej säga enstämmigt, anses som ett för yrkesduglighetens upprätthållande synnerligen menligt förhållande, framgår så väl af uttalande vid det af motionärerna omförmälda allmänna industriidkaremötet i Norrköping 1893 och vid det af motionärerna likaledes åberopade möte hos Stockholms handtverksförening den 10 december 1894 som ock af den tillslutning, motionen på många håll i landet vunnit från nämnda näringsidkares sida, en tillslutning, hvarom vittna de utaf handtverks- och fabriksföreningar flerstädes gjorda uttalanden, innefattande förordande af motionärernas framställning, utaf hvilka uttalanden de från Skellefteå, Umeå, Hernösand, Bollnäs, Norrköping, Visby, Strengnäs, Lund, Karlshamn och Malmö blifvit utskottet genom skrivelser delgifna.

Men ehuru äfven utskottet för sin del anser önskligt, att läroprofs afläggande genom lagstiftningen främjas i vidare mån än nu är förhållandet, kan utskottet dock icke dela motionärernas åsigt derom, att dessa prof skulle blifva obligatoriska, åtminstone icke för så vidt motionärerna dermed åsyfta, att åt läroprofven skulle gifvas den betydelse, som dem, på sätt ofvan omförmälts, är tillmätt i den norska lagen af den 29 juni 1894, nemligen att utgöra vilkor för rättighet att etablera sig som idkare af handverk. — Sådant skulle stå i fullständig strid med den genom ordet »näringsfrihet» uttryckta princip, på hvilken hela vår nuvarande näringslagstiftning hvilar, men denna princip, som i kongl. förordningen af den 18 juni 1864 funnit sitt uttryck i bestämmelsen att såsom vilkor för svensk mans rätt att idka handels- eller fabriksrörelse, handverk eller annan handtering i allmänhet endast fordras att hafva god frejd samt råda öfver sig sjelf och sin egendom, bör efter utskottets mening fasthållas.

Enligt utskottets åsigt skulle en lagstiftning uti ifrågavarande hänseende lämpligast kunna åvägabringas efter danskt mönster. Om, såsom i Danmark skett, genom lagbestämmelse dels föreskrifves, att tillfälle till afläggande af *frivilliga* läroprof inom handtverksyrkena skulle beredas, dels ock angäfvos den ordning, hvori de för sådana profs fullgörande nödiga regler skulle fastställas, föreställer sig utskottet, att det af motionärerna

afsedda målet skulle i väsentlig grad främjas, utan att man likväl bröte med den grundsats, hvarpå, såsom ofvan är nämndt, vår nuvarande näringslagstiftning är byggd.

Utskottet håller också före, att i sammanhang härmed erfordras vissa förändringar i och tillägg till redan nu befintliga föreskrifter rörande de handtverksidkaren och lärlingen ömsesidigt åliggande förpligtelser, särskildt beträffande skyldighet för den förre att tillse, det lärotiden så användes, att lärlingen vid densammas slut må hafva så fullständigt som möjligt lärt yrket, och i sådant syfte, bland annat genom lärlingens undervisande i tekniska yrkesskolor, der sådana finnas på platsen, söka bringa hans skicklighet derhän, att han kan aflägga godkändt läroprof. Att söka i detalj angifva dessa bestämmelser eller ingå i någon närmare granskning af det vid motionen fogade, å förenämnda industriidkaremöte antagna förslag till lärlingslag anser utskottet emellertid ej tjenligt, men utskottet har icke velat underlåta den anmärkning beträffande detta förslag, att bland de läromästaren deri ålagda förpligtelser saknas den att åtminstone icke i regel använda lärlingen till andra göromål, än som höra till yrket. Denna skyldighet, som finnes upptagen ej blott uti vår nu gällande lagstiftning, utan äfven uti nästan alla de i andra länder gällande lagar angående lärlingsförhållandet, för hvilka här ofvan redogjorts, bör enligt utskottets mening icke, såsom förmodligen skett vid nämnda förslags upprättande, betraktas såsom underförstådd, utan synes böra hafva sin plats i lagen.

Vidkommande derefter frågan om utsträckning af lärotiden från tre år till, såsom motionärerna synas afse, fem år, så vill utskottet ingalunda förneka, att vissa handverk torde, åtminstone för dem som ej äro utrustade med mera ovanlig fallenhet, kräfvat längre lärotid än tre år, men utskottet delar icke den mening, att detta skulle vara förhållandet med de flesta yrken. Tvärtom är utskottet benäget antaga, att inom flertalet handverk treårstiden skall vara tillräcklig, och, om så är, kan det ej vara skäl att utsträcka lärotiden för alla yrken, derigenom mindretalet skulle blifva bestämmande för det hela. Så mycket mindre kan sådant behöfva ifrågakomma, som inom de yrken, der treårstiden möjligen är för kort, lärotiden kan genom nytt aftal förlängas, ett tillvägagående, som uppställarne utaf det motionen bifogade förslag till lärlingslag, på sätt dess 9 § utvisar, tyckas hafva tänkt sig kunna vara behöfligt äfven vid en utsträckning af lärotidens maximum till fem år. I betraktande häraf och då det alltid måste vara betänkligt, att den unge yrkesarbetaren bindes som lärling längre tid än behöfligt är, något som med en utsträckning af lärotidens maximum till fem år säkerligen skulle genom målsmäns oför-

stånd eller liknöjdhet komma att i många fall inträffa, finner utskottet sig icke kunna förorda lärotidens förlängning.

En bestämmelse rörande lärotiden, som i vår nu gällande lag saknas, men efter utskottets förmenande torde vara af vigt, är deremot den, att en kortare del af sagda tid betraktas såsom ömsesidig prøfvotid. En sådan bestämmelse fans i 1846 års handtverksordning, förefinnes i samtliga ofvan omförmälda främmande länders lagstiftning och är också upptagen i förberörda, motionen bilagda förslag till lärlingslag. Den är gemenligen bestämd till tre månader, en tid, som synes utskottet lämplig. Äfven om, såsom utskottet antager, det är temligen vanligt att i lärlingskontraktet göra bestämmelse om sådan prøfvotid, synes det dock utskottet, att stadgandet borde vara i lagen intaget.

Slutligen hemställer utskottet, att Andra Kammaren ville på det sätt bifalla motionen, »att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta bringa under utredning frågan om åvägabringande af lagbestämmelser i syfte att — utan rubbning af den grundsats om fri näringsutöfning, hvarpå kongl. förordningen om utvidgad näringsfrihet den 18 juni 1864 hvilar — bereda tillfälle för handtverksbiträden, som sådant önska, att aflägga läroprof, samt i sådant afseende och jemväl i öfrigt, derest utredningen dertill föranleder, föreslå förändringar i eller tillägg till gällande lagstiftning.»

Vid föredragning af detta ärende biföll Andra Kammaren hvad utskottet sålunda hemställt, hvarefter beslutet härom jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen genom protokollsutdrag delgifvits Första Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

Första Kammarens första tillfälliga utskott, som i allt hufvudsakligt gillar hvad Andra Kammarens tillfälliga utskott anfört, hemställer,

att Första Kammaren måtte biträda Andra Kammarens ofvan omförmälda beslut.

Stockholm den 3 maj 1895.

På utskottets vägnar:

JESPER CRUSEBJÖRN.